

BOUWEN AAN EEN RECHTVAARDIGE WERELD VANUIT DE WIJK

Buitenstaanders typeren de Afrikaanderwijk als een 'achterstandswijk', omdat het gemiddelde inkomen er laag is. Een vreemde voorstelling van zaken: binnen de wijk zien ze zichzelf eerder als een 'voorstandswijk'. Door coöperatief de handen ineen te slaan werkt de wijk aan een manier van samenleven die de gemeenschap voorop zet.

DOOR DAPHNE TEN KLOOSTER

DE NEOLIBERALE STAAT valt de gemeenschap op allerlei manieren aan. In de Afrikaanderwijk ervoeren inwoners dit aan den lijve met de sloop van de Tweebosbuurt. Rotterdammers die generaties lang in de buurt woonden, moesten wijken voor de rijken. In tijden van een steeds urgentere wooncrisis werden bijna zeshonderd betaalbare huizen met de grond gelijk gemaakt om plaats te maken voor nog niet eens half zoveel woningen in een veel duurder segment. Dorpse saamhorigheid en gezelligheid die de gevestigde orde elders onder het mom van *noaberschap* viert, drukt men hier moedwillig de kop in. Een bewoonster op leeftijd die haar hele leven in de wijk woonde, protesteerde dat 'oude bomen niet moeten worden verplant'. Het verzet was groot, maar de dictaten van het grote geld die volkshuisvesting door een bril van marktdenken en winstmaximalisatie bekijken, zijn onverbiddeijk.

Gevestigde instituten als de gemeente en onderzoeksinstituten spreken van een 'achterstandswijk'. Maar de wijk laat zien dat wie het marktdenken vervangt door gemeenschapsdenken, een buurt vol mogelijkheden, kracht en weerbaarheid ziet. Waar liberale instanties buzzwords als 'ownership' en 'bottom-up' gretig gebruiken voor de windowdressing van beleidsstukken, hebben wijkbewoners deze termen niet nodig om radicale gelijkwaardigheid in de praktijk te brengen. Via de Afrikaanderwijk Coöperatie bieden zij weerstand tegen bovengenoemde en andere aanvallen op de sociale cohesie en de ziel van de wijk.

Eerlijke wijk economie

Het gemiddelde inkomen in de Afrikaanderwijk is laag, maar het antwoord daarop is niet rijkere mensen naar de wijk te laten verhuizen om zo het gemiddelde omhoog te krikken.

Vanuit die gedachte liep tussen 2009 en 2013 een kunstproject in de wijk, vertelt Annet van Otterloo, coöperatief lid van het eerste uur: 'We onderzochten de krachten en kwaliteiten van de wijk, en specifiek de informele netwerken en informele manieren van produceren.'

De coöperatie zet de bouw van een eerlijke wijk economie voort, nu niet langer projectmatig maar op een coöperatieve en structurele manier. Want uit het kunstproject bleek al snel dat er veel geproduceerd werd in de wijk, maar dat dit 'parallel was aan de economie waarin geld wordt verdiend'. Van Otterloo: 'Koken is een goed voorbeeld. Er zijn hier veel mensen die supergoed kunnen koken. Maar dat deden ze in hun eigen keukens en ze konden er geen geld mee verdienen omdat ze geen professionele keukens hadden, of omdat ze in hun eentje waren. Dus we kwamen er

‘Gevestigde instituten als de gemeente en onderzoeksinstellingen spreken van een ‘achterstandswijk’. Maar de wijk laat zien dat wie het marktdenken vervangt door gemeenschapsdenken, een buurt vol mogelijkheden, kracht en weerbaarheid ziet.’

al snel achter dat dat op basis van collectiviteit wél kan. Dan hoeft niet iedereen te kunnen lezen en schrijven, maar als er een paar zijn die dat wel kunnen, en een paar kunnen koken, dan kun je collectief waarde creëren.’ Ook schoonmaak en zaalverhuur (de coöperatie huist in een voormalig pompgemaal) organiseerde de coöperatie volgens dit principe. Hierbij is investering (in plaats van aan- of uitbesteding) een belangrijk uitgangspunt: ‘Vestia huurde een schoonmaakbedrijf in van buiten de wijk terwijl er ook veel huurders waren die schoonmaakwerk wilden doen’, vertelt Van Otterloo. ‘Door dat in de wijk zelf te organiseren zagen we dat de portieken aanzienlijk schoner werden. Voor een sterke en inclusieve wijk economie die ten goede komt aan de wijk moet je zorgen dat geld de wijk niet uitvloeit, maar juist erin blijft. Bovendien scheelt het een hoop gedoe, want je hoeft niet iemand uit Zeeland te laten komen om hier schoon te maken, zoals wel eens gebeurde. Vaak denken we dat als je iets in je eigen wijk doet dat op basis van vrijwilligheid moet, maar daar zit vaak een vrijblijvendheid in die het eindig of kwetsbaar maakt. Terwijl

het in vele gevallen logischer en duurzamer is om het zo te organiseren.’

Via het naaiatelier levert de coöperatie specialistische en hoogwaardige producten, uniek door de verschillende culturen en ambachten die erin tot uiting komen. Ook hier fungeert de coöperatie als verbinder, de kledingstukken zijn voornamelijk voor de ‘museale wereld’. Daarnaast heeft de wijk de eerste circulaire markt van Nederland. Omdat de gemeente afval liet rondzwerven, nam de coöperatie via het uitdaagrecht de afvalverwerking over. Het heeft werkgelegenheid gecreëerd en er wordt veel meer gerecycled. De Afrikaandermarkt werd zo een toonbeeld van innovatie en circulair grondstoffengebruik.

Wie op deze manier arbeid verricht, is lid van en in dienst van de coöperatie, en heeft zo een financieel aandeel in de sociale onderneming: het loon dat ze ontvangen. Winsten worden niet uitgekeerd, maar komen ten goede aan de coöperatie. Iedereen verdient hetzelfde.

In totaal zijn er zo’n 85 leden. Zij verdienen een inkomen uit de coöpera-

tie. Leden kiezen zelf in welke vorm ze dat willen doen: in loondienst, als zzp'er of tegen een vrijwilligersvergoeding. Alle leden zijn gelijk en verenigd in één van de negen kringen: naast schoonmaak en zaalverhuur zijn er bijvoorbeeld ook het cultuurprogramma, groenonderhoud, de fietsenbank die gratis (gedoneerde) fietsen verstrekt aan mensen met een minimuminkomen, etc. Elke kring vaardigt één vertegenwoordiger af naar de ledenraad, die de schakel vormt tussen de kringen en de algemene ledenvergadering en een sturende rol richting het bestuur heeft. In de ALV zitten alle 85 leden die een inkomen verdienen uit de coöperatie. Zij vormen het hoogste orgaan en stellen de kaders vast. Het bestuur bestaat uit vier verkozen leden van de coöperatie.

Een spiegel voorhouden

Met haar werkwijze dwingt de coöperatie de buitenwereld zich te ontdoen van de paternalistische houdingen opzichte van de Afrikaanderwijk en in plaats daarvan te denken van

uit het collectieve perspectief van de wijk. Activist en coöperatielid Mustapha Eaisaouiyyen: 'Vaak wordt geroepen dat mensen hier een afstand hebben tot de arbeidsmarkt. Maar de arbeidsmarkt heeft een afstand tot de mensen. Waarom lukt het ons wel om mensen die analfabeet zijn gewoon goed werk te laten leveren en met heel veel plezier hun werk te laten doen? We houden instanties een spiegel voor.'

Dat deed de coöperatie bijvoorbeeld ook met de Rotterdam-Zuid-lezing, haar eigen tegenhanger van de Rotterdam-lezing van de Erasmus Universiteit: 'Wij zijn geen statistieken, geen probleemgebied en geen decor voor de impact-agenda van instituties', hield de coöperatie de universiteit voor, die met haar onderzoek graag 'impact wil maken' op de stad. 'Zolang de universiteit zichzelf niet durft te bevragen, blijft elke vorm van "gemeenschapsgerichte wetenschap" een vorm van kolonisatie, goedbedoeld misschien, maar nog altijd gebaseerd op de veronderstelling dat

wij het probleem zijn en zij de oplossing hebben,' aldus de coöperatie. De Rotterdam-Zuid-lezing benoemt de precare arbeidsomstandigheden op de universiteit, iets waar de coöperatie wel raad mee zou weten. 'Wij zijn een gemeenschap met een rijke geschiedenis, met creativiteit, kracht en dromen. Onze verbeeldingskracht is radicaal omdat wij geen genoegen nemen met cosmetische oplossingen.'

Kwetsbaarheidsindustrie

De lezing is een aanklacht tegen de nog te vaak ongelijkwaardige relatie die de buitenwereld met de wijk aan wil gaan. Terwijl wie van perspectief durft te veranderen de Afrikaanderwijk niet als achterstandswijk ziet, maar juist als 'voorstandswijk'. Dit uitte zich ook in hoe de coöperatie de lokale kenniseconomie organiseerde toen vanuit de universitaire onderzoekswereld voor de zoveelste keer een beroep gedaan werd op de wijk voor een focusgroep met mensen 'uit de doelgroep'. Van Otterloo: 'Dat was allemaal vrijwillig en soms kregen we hele impertinente vragen, bijvoor-

beeld of we tien mensen in de schuldenproblematiek konden leveren. We zagen geen resultaat van de tijd en moeite die we erin investeerden. Er werd geen waarde toegekend aan de kennis die men kwam halen. Ons netwerk is heel waardevol, dat gaan we niet aan iedereen ter beschikking stellen als dat niet ethisch gebruikt wordt. Die bureautjes profiteren er immers van, er is een hele kwetsbaarheidindustrie waar veel geld in omgaat. Toen hebben we onszelf consultants genoemd. Je kunt ons inhuren. Zo hebben we grip op die lokale kenniseconomie. Het gaat niet alleen om geld, maar ook over het erkennen dat die kennis een waarde heeft.' De coöperatieve consultancy werd één van de negen kringen.

De verbeeldingskracht van de wijk helpt met het kantelen van het stigma dat op de wijk rust en is tegelijkertijd een aanklacht tegen het kapitalistische systeem. Eaisaouiën: 'Iedereen is gaan geloven dat succes een keuze is en dat als je faalt, dat je eigen schuld is. Maar, individuele problemen zijn collectieve problemen, collectieve problemen zijn het gevolg van beleid en beleid is gebaseerd op een ideologie.'

Praktisch alternatief

Voor die neoliberale ideologie biedt de coöperatie een alternatief. Eaisaouiën: 'Wij brengen de democratie terug.' En dat wil de coöperatie op nog veel meer terreinen. Bijvoorbeeld met een eigen gezondheidscentrum waar zorg gratis is en ook ongedocumenteerden zonder moeite worden behandeld. En waar mensen met longklachten niet simpelweg pillen krijgen voorgeschreven, maar de verbinding wordt gelegd met de schimmelwoning zodat ook die kan worden aangepakt. Of door middel van het overnemen van leegstaande panden, die de coöperatie beter kan onderhouden dan 'pandjesparasieten die heel veel geld vragen, geen onderhoud plegen, mensen schofferen en huisvredebreuk plegen', aldus

Eaisaouiën. Hetzelfde geldt voor het groenonderhoud. 'Als wijkbewoners zelf aan de slag gaan en we dit geld inbesteden, worden de mensen die hier wonen er beter van.'

De coöperatie laat zien wat solidariteit en radicale gelijkwaardigheid in de praktijk betekenen. Maar eenvoudig is het niet altijd, zegt Van Otterloo. Ze legt uit dat sommige initiatieven staan of vallen met de welwillendheid van individuen binnen gevestigde instituten. Zo was er voor de afvalverwerking een ambtenaar bij de gemeente die er heel hard voor heeft gelopen. 'We kunnen er heel negatief over doen, maar er zijn mensen binnen die systemen die ook heel graag willen,' aldus Van Otterloo. 'En die verbinding is belangrijk, want wij voeren de strijd van buitenaf en zij van binnen. Die personen heb je nodig, maar ze zijn er niet altijd. Dat maakt het ingewikkeld. Dit zijn vaak de mensen die als eerste opbranden, dus het is belangrijk dat we ze koesteren.'

Voor kunst en cultuur, de basis van de coöperatie, krijgt de club nog altijd subsidie, maar voor de rest is ze zelfvoorzienend. Uiteindelijk is de droom van de coöperatie dat de gelden direct naar de wijken stromen, 'het meest decentrale niveau', en dat coöperatieve en autonome wijken ook over gemeentegrenzen samenwerken. Wat overigens nu ook al gebeurt, want de Rotterdammers adviseren vergelijkbare initiatieven door heel het land.

'Uiteindelijk is dit groter dan mensen,' zegt Eaisaouiën. 'In de Tweebosbuurt strijden we nog steeds voor de bomen. We hebben het bestemmingsplan aangevochten. De Canadese populieren die daar staan zijn kenmerkend voor de Hilledijk. Ze zijn al zeventig jaar oud, nemen hittestress weg en geven veel levens- en woongeluk. Een oude boom moet je niet verplanten.' Van Otterloo: 'Over wortels gesproken. Zij zijn hier geworteld.' ■

'De verbeeldingskracht van de wijk helpt met het kantelen van het stigma dat op de wijk rust en is tegelijkertijd een aanklacht tegen het kapitalistische systeem.'